

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.

A FINN MŰVÉSZET ÉS IPARMŰVÉSZET.

IRTA: STJERNSCHANTZ TORSTEN.

Helsingfors, 1907. karácsony.

LYAN ÖNÁLLÓ FINN kulturáról, amely nemzeti sajátosságát és gyökereit a külső természetből és a nép szívéből táplálná, csak a múlt század második fele óta beszélhetünk.

Hogy elszakadt az ország Svédországtól, ami az 1808—9-iki háborúra következett el, kezdetben egy teljesen észrevétlen időszak surrant el, amely azon idők bürokratikus tendenciájának nyomása alatt nyögött. De olyan idő volt ez, amely alatt a legnagyobb mértékben kihasználta szellemi és anyagi erejét a nép szépen pótolta.

Ezen lábadozó idők után, a század közepén kezdődött aztán a társadalom minden rétegében egy mindent átölelő munkája az újratemtésnek.

A nemzeti társadalmi rend alapját vetették meg.

Az eddig elnyomott népelementum és ennek nyelve megoldást nyert.

Az univerzális élet felvirágzott. A nagy tavasz áradata új impulzust adott s felébredt a nép öntudata.

Runeberg János Lajos és Zakris Topelius rázendítették halhatatlan énekeiket, míg Snellman János Vilmos, mint egyetemi tanár, államférfi, filozófus és politikai szerző ténykedése a legnagyobb erővel nyúlt az újratemtés munkájához s elvetett tanáinak hatása még most is javában tart.

Kevéssel előbb szedte össze s adta ki Lönnrot Eliás az ó-finn énekeket, a nép e legnagyobb nemzeti kincsét, nemzeti eposzát, a Kalevalát.

Jóllehet Runeberg költeményeit svédül írta, lelkét a finnség ideáljai ihletik; az ő ideális világnézete a szegénységgel, nélkülözéssel, zord természettel és külellenséggel küzdő fiait megdicsőítette.

Azt lehet mondani, hogy Runeberg adta az országnak politikai önállósága öntudatát.

Lönnrot a maga részéről a nép multjának és jellemének elszakadt szálait fűzte össze; Snelman pedig a művelt osztályt visszaelvezette tulajdonképeni népek; míg Topelius felébresztette a poézisben gazdag finnországi természet szeretetét.

A finn művészeti egyesület alapítása 1846-ban egyértelmű a finn művészet születésével. De még három évtizeden keresztül csak eklektikus követője, epigonja Európa nagy művészi központjaiban uralkodó művészi irányoknak.

S ha a nagy nemzeti ideák betöltötték is a művészet kereteit olyformán, hogy ezek, mint motívumok, az alkotások materiáját szolgáltatták: a hon történetéből merítettek, vagy a népeletből s nemzeti legendákból, a fölfo-gásuk mégis idegen volt s minden fáradozásuk célja oda lyukadt ki, hogy a finn művészetet a modern kultúra magaslatára vigyék.

Első kiképzésüket teljesen az ország határán túl kellett keresniök (a szobrászok rendszeren Kopenhágában és Rómában, a festők Düsseldorfban, később Párisban), ami nem nagyon szolgált rá, hogy a nemzeti sajátságokat kiváltsa.

Egy körülmény, amiről még meg kell emlékeznünk, hogy ennek a generációnak művészei kizárólag a jobbmódú, svédül beszélő és skandinávul képzett úri klassziszból rajzoltak ki.

A finn-svéd népelementum későbbi képviselői közül citálhatók a külföldszerte ismert művészek közül: Edelfelt Albert festő és Wallgren Volle szobrász.

Edelfelt Párisban végzett tanulmányai-val olyan technikai mesterré képezte magát, amíhez gondolattisztaság és tárgyon uralkodás

párosult. Így felkészülve festette ő a parti lakókat s azok életét.

Míg Wallgren művészete teljesen líraiszsubjektív.

Ruskin és Morris munkálkodásának befolyása alatt, — amely Angliából szétterjedve mindig nagyobb területeket hódított meg — Wallgren is, mint sok más művész, iparművészeti feladatok megoldására adta magát.

Benne a lírai érzékenység könnyen folyó formákkal egyesült s keresett eleganciával készült művei, kisebb méretű szobrai és iparművészeti tárgyai ritka sikert biztosítottak neki a párisi mondain körökben.

A csempék, vázák és egyéb tárgyak díszítő motívumául rendszeren meztelen, avagy gyengén ruházott női alakokat használnak, akik valami növény-álmovilágban elmerülve egyszer keserű bánatot, majd dacos és sugárzó örömet ábrázolnak.

A gazdag világ használta tárgyak, mint kandelláberek, kő kandallók, gyümölcsstartók stb.-k különböző ércekbe öntve kerültek ki műterméből.

Több évtizede, hogy Wallgren Párisban honos s idegen lett a hazai mű-

vészi életben. Azért aztán az ő delikát és kedves teremtményei valódi jelentőséget nem is nyertek a finnországi iparművészet születésében és kifejlődésében.

Az erre való impulzus egészen más oldalról kellett hogy jöjjön. Mint következménye a gyors haladásnak, amit a tiszta finn nyelvű kultúrmunka hívott elő, nagy erővel nyilvánult meg 1890. év után ugy a képzőművészetekben, mint a zenében is az a szembeötlő, jellemző vonás, amely, mennél jobban fenyegették a nép politikai létét, annál erősebben nyilvánult meg.

A politikai nyomás alatt fokozott mértékben alakultak ki a nemzeti sajátosságok.

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.

S ugyanakkor, míg a nép a maga nemzeti létének megőrzéséért harcolt, a finn művészet bebizonyította a világnak, hogy Finnországnak valóban van igazi nemzeti kulturája.

Összehasonlítva a régibb művészetek patriotizmusával, e sajátosságot nem többé annyira a tartalomban, mint inkább a művészi felfogásban magában és a kifejezésben találjuk.

Kezdetben demokratikus irányba csapott. Valami parasztos nehézség, valami ősi erő fantasztikus romantikája, amit kisugároz, mintha öntudatosan opponálni akarna a mostani idők általánosan elismert kozmopolitikus befolyása ellen.

A művészetekben az új nemzeti irány úttörőinek legnagyobb képviselőjéül Axeli Gallén-Kallelét kell megneveznünk. Ritka nagyságú veleszületett festőtalentummal, öntudatosan és messzelátóan mint senki más, hatott a vele egyidős és fiatalabb művésztársaira.

Mint legszélsősége-sebb naturalista kezdte Gallén-Kallela, s aztán az erőszakolt szimbolizmusból ment át a szintheitikus dekoratív festészetre, amelyben új kifejezési módokat talált az ő soha meg nem apadó teremtő ereje.

Hatalmas méltóságát a finn őserdőknek, a tavaknak és a nagy tengernek költészetét, valamint a modern kultúrélet komplikált lélekhullámzásait (symposion, conceptio artis etc.) tárja ő elénk az ő forró temperamentumával, mindig ragyogóbb s finoman harmonikusabb koloritban.

Egetostromló fantáziájú és mondhatni határtalan eredetiségű született mestere a

Kalevala hőskötemény festői elképzelésének, ahogy az őskor szellemét és gigászi erőkitöréseit előadja.

Az ő Kalevala-képei az átélt nagyszerű benyomások sajátosságával bírnak.

Soha nem illusztrál, mindent az ő egyéni művésztemperamentumán át néz, kiemelve a legendáit, tekintet nélküli natura-

lizmussal, vagy a formalítás és színválasztás stilizáló megegyesítésével éri el a megtörténtnek látszó összhatast, a népeposz komor fantasztikáját, vad hangulatát az erdővilágnak, víziós álmait a szimbolikus költészetnek.

Ahogy Edelfelt a skandináv-finn parti nép nyílt, szabad érzéseit vissza tudta adni — alig van még, mint Gallén-Kallela, aki úgy tudná festeni a belország szófukar, elzárkózott lakóit.

□ □

A képzőművészetek kifejlődéséhez hasonló tünemény áll előttünk az építészetben, valamint az iparművészetben is.

A letűnt században az építészeti mun-

kalkodás Finnországban is követte a kontinensen uralkodó ízlésirányokat.

Mikor Helsíngfors az ország fővárosa lett és adminisztráló hivatalokat szerveztek, egy egész halom épületre lett szükség. Ezeket megépítendő, a kivittel megbízták a Németországból hívott J. C. L. Engelt, Schinkel tanuló társát. Engel kozmopolita klasszikussága nyomta reá Helsíngforsra a mai napig szembe tolokodó bélyegét.

És az ő épületei, ha még olyan idegennek látszanak is a mai idők szelleme előtt, mégis

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.

elismeréssel kell lennünk a jó elosztásért és monumentális voltaért.

Csak 1870 után lehet hazai építészekről beszélni, de ezek is külföldről, jelesen Stockholmból és Bécsből hozott formákat használtak.

Első képviselői ezen új időszaknak Fr. A. Sjöström és Th. Höyer voltak, akiket a szépirodalmi irónak is ismert J. Ahrenberg, S. Gripenberg és G. Nyström tanár követtek, kiknek működése még most is folyamatban van.

Ez az építészet ornamentikájában sablonos, lélektelen gipszdiszkekkel bővelkedett; s ami a textilmunkát és bútortípust illeti, megelégedtek az ó és külföldi példákkal. E díszítő művészetek önálló kifejtéséről szó se esett. Az az európai mozgalom, amelynek Wallgren-re való hatásáról beszéltünk, amely a művészeteknek praktikus használhatóságát, a slöjdnek terjesztését, a kézműiparnak művészi nivóra való emelését célozta, csakhamar elért Finnországba is. Életteljes entuziaszmmal álltak neki az ifjú festők, szobrászok és építészek az applikált művészeteknek.

Már előbb elkezdték a nép házi produktumait összegyűjteni s ezeket modern szükségletekhez alkalmazni.

A keleti finn (kareli) textilmunkákat utánozták s a szövészetnél és női kézimunkáknál ezeket használták fel.

Miután tisztán geometrikusok s csak kis mennyiségre szántak voltak, azért szabad művészi kiképzésre, avagy arra, hogy tovább fejlődhetek volna, nem voltak alkalmasak. A finn dekoratív művészet látszólag eléinte nem az ó-nemzeti népművészetből indult ki.

Ehhez a lökést s annak biztosított támasztékát az internacionális modern stílfejlődéstől kapta. Finnországban nem voltak régi tradíciók, amelyek útjában álltak volna az új irányoknak s azért a modern művészet gyors lendületet nyert, magára vonta a publikum figyelmét, sokak kritika nélküli csodálatát, míg sokan értetlenségből a fejüket csóválták.

Angol és belga mintáktól erősen befolyásolt művészek és építészek használták fel az új irányt.

Innét merítve a svéd születésű, finnországi honossá lett Sparre Lajos gróf, eredetileg festő, aki mindjobban és jobban az iparművészetre vetette magát, nagy szolgálatokat tett arra, hogy a műipari kereskedés felvirágozzék.

Egy ügyes eklektikus azonban nem tudta izléses bútoráival befolyásolni a tiszta finn stílust.

Az általa Borgu városban alapított »Iris« gyárból jöttek elő az első, tisztán művészi princípiumok után készült mutatványok.

Ezekhez a munkákhoz a mintákat Sparrén kívül a finn építészek közül Lindahl, Thome, Saarinen és Gripenberg készítették s még az egyideig »Iris«-nél kiállító svédek közül Hjalmar Nyström.

Gallén-Kallela is részt vett ebben a munkában, még pedig olyan jelentőséggel, amiről később alkalmunk lesz bővebben szólni. Még egy idegen, a belga festő és keramikus, az európaszerte híres Henry van der Velde honfitársa és barátja: A. V. Finch is kiállított az »Iris« gyárban s eljött országunkba. Az ő cserepei most általánosan el vannak terjedve s az ő későbbi működése folytán, mint a helsingforszi iparművészeti iskolának tanára, ez az iparművészeti ág is erős lábra állt s lendületet kapott. Gallén-Kallela staffeleiműveiben rejlő dekoratív vonásokról pár szóval megemlékeztünk az ő művészete általános vázolásánál. Ő 1899-ben, olaszországi útjában nagy szorgalommal állt neki a régi freskófestészet tanulmányozásának s egy dán festő által, akivel Pompejiben találkozott össze, sokat összegyűjtött a tisztán technikai kezelési módusairól ezen irányban.

Amint haza jött, nemsokára alkalma nyílt megvalósítani új ismereteit. A párisi 1900-iki kiállítás finn-pavillonja belső kidíszítésének méltónak kellett lenni s ez csaknem egészen Gallén-Kallelának jutott. A párisi pavillon mennyezetének dekoratív freskóit ő festette.

Később a helsingforszi tanulók háza zene-termében: »Kullervo háború előtt« című művét freskóban festette meg, egy olyan óriási kép, amely egy egész csúcsfalat betölt.

Hazatérte után még egy ilyen munkához, ha nem is olyan erőfeszítőhöz, jutott Gallén-Kallela.

Ugyanis az a megbízás érte, hogy Björneborghban egy magánegyénnek F. A. Jusélius által épített temetkezési kápolnáját egyedül dekorálja ki.

Három évi munka után a kis mauzoleum készen állt, hogy magába zárja a mesterművek egész galleriáját.

Mint az ő dekoratív művészetében, úgy itt is, a mauzoleum festményein, Gallen-Kallela nemcsak a szimbolikus figurák és tájképeknek végtelen sorát tárja elénk, amelyek az élet megsemmisülésének örök körforgását ábrázolják. A szép ideák s ezek ideális alakjai nem a legfőbb bennük. Itt is, mint mindig, a tisztán festői lebegett a művész szemei előtt.

Függetlenül az irodalmi tartalomtól, ezek a freskók szín-szimfoniát vibrálnak, amelynek egyes szakaszai hatalmas tónusokban, teljes akkorddal, minden egyes képben új témával adják elő ugyanazt a mondát, zord legendáit az életnek és halálnak.

A modern Finnország festőművészei közül sokan dolgoznak dekoratív stílusban. De erről a tárgyról beszélve nagyon messze jutnánk s csak nagyon kevés alkalmuk nyílt a mi festőinknek monumentálisabb dekoratív kompozíciókra adni magukat.

A tammerfors-i János-templom volt az egyetlen legnagyobb épület, amit teljesen művészkezek dekoráltak: Magnus Enckel és Simberg Hugó.

A nagy oltári freskó, Enckel műve, nemcsak figyelemreméltó és egyívású helyet foglal el Gallen-Kallela dekoratív kompozíciói mellett a mi műtörténetünkben, de mint az övéi, a modern művészet nagy alkotásaival is összehasonlítható.

S hogy Enckel működése egyebekben is a tiszta művészet mezőin mozog s közelebbi

analízise ennek nagy helyet foglalna el itt, azért arra szorítkozunk, hogy csak a felvételeket magukat beszéltesük.

Simberg a tisztán dekoratív részt készítette a templomban. Az ívek és ornamentek magas művészségű egyéniségéről tesznek tanúságot.

Az ablakok üvegmozaikjaiba és dekoratív freskóiba: »A halál kertje«, »Egy megsebzett angyal« s a szép gyermekfrizekbe finom szimbolikus költészetet helyez s egy egyéni, effektusos koloritot.

Az óriási, tisztán művészi termelés mellett talált Gallen-Kallela még időt arra is, hogy az iparművészeti tárgyakhoz minden irányban mintákat rajzoljon, sőt mi több, maga is egy egész csomót vitt ki sajátkezűleg: fadaragást, üvegfestést, üvegmozaikot, gipsz-reliefeket, kivert réz- és cinklemez, karcolt és fába metszett.

Finnország első művészi fadaragása is az ő kezéből való s az ő rajzai után teremtették meg az első szövést abban a stílus-

ban, amely finn stílus lett.

Mint ahogy itt a képekből látszik, Gallen-Kallela, ha nem figurákat vesz, mint motívumokat, az ő dekoratív mintáihoz, akkor hazai növényeket és fákat, amelyeket aztán a legbiztosabb kézzel stilizál és egyszerűsít. Soha nem hiányzik belőlük az érzelem és a nervusok s amellet legbensőbb sajátságait még kiemeli.

Bizonyos esetekben el lehetne nevezni az ő stílusát arkaizálónak, ha ez alatt nem értjük azt, hogy másol.

Az őserőt és a primitív egyszerűséget, mint oppozíciót, állítja szembe banális izléstelenségével az átlagkultúrának, vagy helyesebben átkozottan felületes kultúrájával az átlagembernek.

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.

Ez az arkaizmus nem naív, mint egy kezdetleges kulturfokon állóé, hanem tiszta, öntudatos művészségével mindig hatalmasan szuggeraló hatású.

Motívumainak egy részén nem látjuk, hogy a természetieknek megfelelnek; tisztán egy zseniális dekoratív fantáziából rebbentek el.

Olyan motívum, mint a »Rossz lelkiismeret« dekoratív cinkplakett, talán az első tekintetre elmélkedésre hív fel, vagy éppen kételkedésre, de aztán közelebb szemlélve, a skeptícizmus helyébe csodálkozás lép.

És vannak olyan vonások művészetében, amelyek sokszor szeszélyes extravaganciákba csapnak, a mélyükbe mégis olyan benső életet zárnak, hogy még a meg nem értőkre is hatnak.

Gallen-Kallela művészete nem intette meg soha a varázs-szót ifjabb kollégáinak, csak az ősmondást, hogy a rejtett kincsek kamra ajtaját kinyitotta. És az ő egyéniségének hatalmas ereje nem tudott másként, mint csak úgy, hogy bélyegét még a mások formanyelvére is rányomta.

A primitív vonás, mint az intimebb érzések előhívó eszköze, erősen megjegyzendő a finn iparművészeti törekvésekben.

Vainó Blomstedt festő, a helsingforsi kézimunkabarátok egyesületének egy ideig vezetője, a szövött és kézimunkákhoz készült rajzaiban hasonló irányzatba csapott. Az utolsó időben a norvég képszövészet is, mint erre serkentő, belejátszott, de különösen Blomstedt a stílizálás lágyabb és szelidebb formájával kereste falszőnyegeibe a mesehangulatot.

Hogyan sikerült neki a textiltechnikai követelményeket betartani, azt az itt levő reprodukciókból legjobban meg lehet itélni.

Az új díszítőművészetnek a festők mellett egyéb harcosai is törtetnek előre: az ifjabb építészek.

Ők munkásságukban már a legtávolabbi kezdetnél alkalmat leltek új alaptörvények alkalmazására, egyik-másik közülök nemcsak új építőstílust teremtett nagy művészi tehetségéből, hanem hozzáadta ehhez a művészi kézimunkától kitellő minden sajátos bájt és finom gazdagságot.

Európából — ahol a modern művészetnek friss szele nemcsak újszerű festészetet, szobrászatot és kézimunkaipart teremtett, hanem az építészetből is elhordta a régi ideálokat s helyökbe az idők szellemének megfelelő újakat hozott — s elsősorban talán éppen Angliából származnak az új finn építőművészet megszületésének legkivülebb eső ösztönző erői.

De bár legyen úgy, hogy a lökést kívülről kaptuk, a finn építőművészetnek az ő kialakulása mégis csak a hazában találta alapját.

Az új törekvések első lökésének jellemző vonása egy valóságos forradalmár-oppozíció volt a renaissance tartalomtalanná lett formáival szemben.

Hogy ezenkívül még mit akartak, az nem volt világos, azért hordtak össze mindenhol motívumokat, kölcsön kértek régebb stílusokat, csakhogy szakítsanak az isteni renaissance kulíssaépítészetével és az ő szűk, ceremóniás alaprendjével.

Egy öntudatos és művészi stílusnak első kifejezését három ifjú építész adta meg: Gesellius, Lindgren és Saarinen, akik, mihelyt a tanulóéveket maguk mögött hagyták, egy cégge egyesültek s e cégnek munkái díjat-díjra nyertek és mindig nagyobbodó figyelmet keltettek.

Egy nyilvános pályázat eredménye az lett, hogy az 1900. évi párisi kiállítás finn pavillonjának kivitelét ők kapták meg, valamint a helsingforsi nemzeti múzeum építését is (1900-iki pályázat).

A következő évben a cégnek már két új épületéről szedték le az állványokat Helsingforsban: az egyik egy privát lakóház, a másikat a »Pohjola« biztosító társaságnak készítették.

Ezek a házak képezik a modern finn építészet bevezetését s ennek karakterisztikus sajátosságát is magukba zárják, úgy ahogy legelőször felléptek s ahogyan haladást jelentenek; ámbátor az évek haladtával lelkes művészeink tovább fejlődtek.

Rége (nem is oly nagyon rége) a házak tervét sematikus felrajzolták s a homlokzatot hozzákomponálták, függetlenül a belső

22.

22. ELIEL SAARINEN : SZEKRÉNY.

BAHUT.

23.

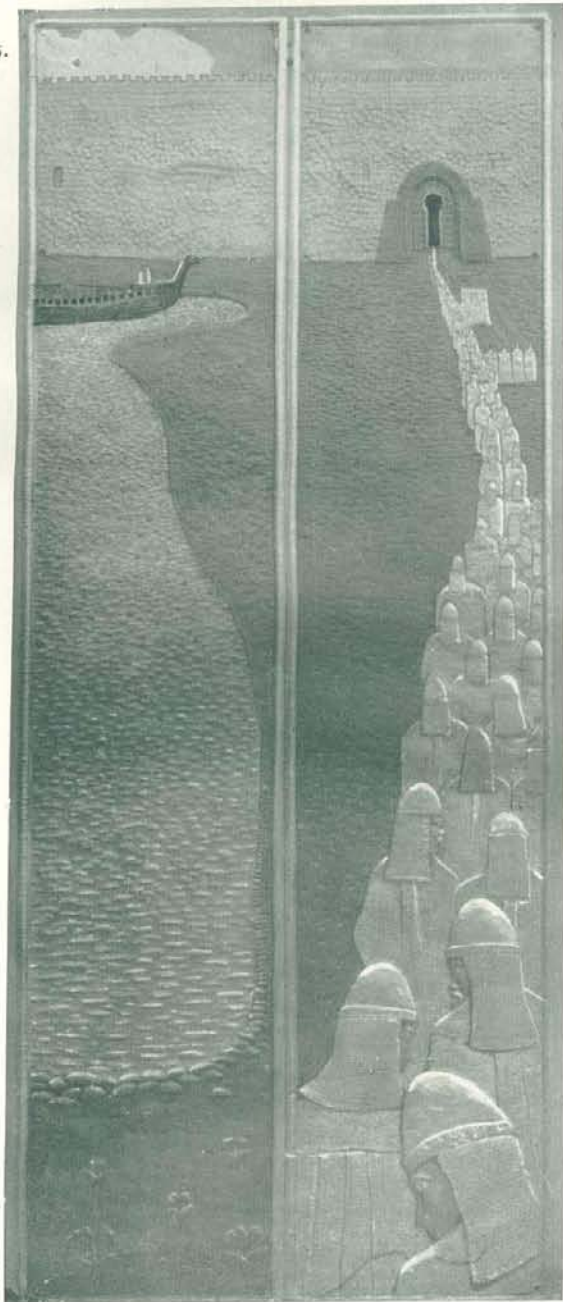
24.

23., 24. E. EHRSTRÖM:
EZÜST SERLEGEK ÉS OSTYATARTÓ.

CALICES ET RÉCEPTACLE
DE SAINTES HOSTIES EN ARGENT.

25.

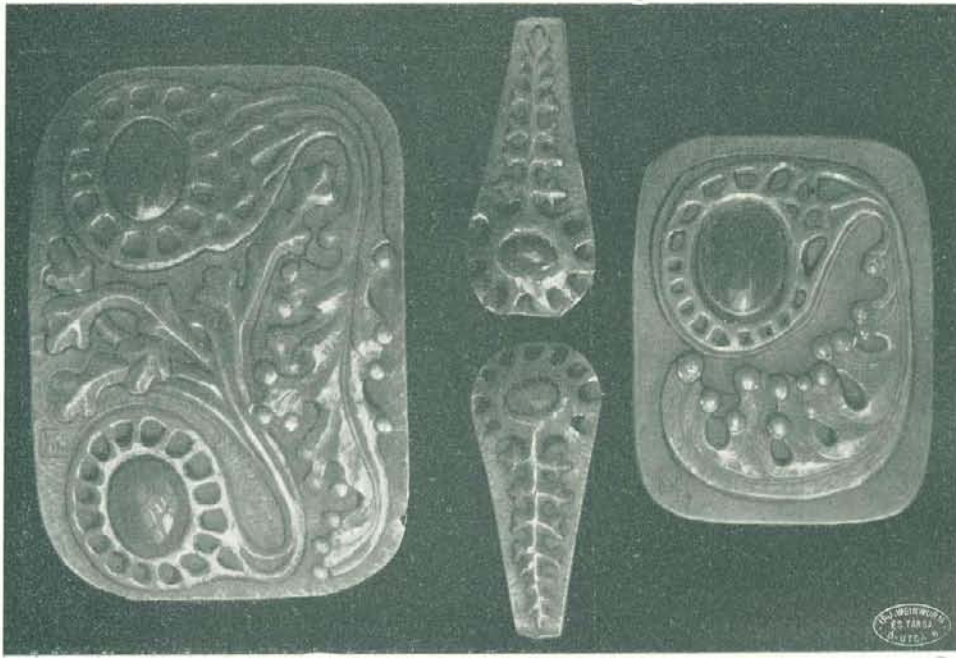
26.

27.

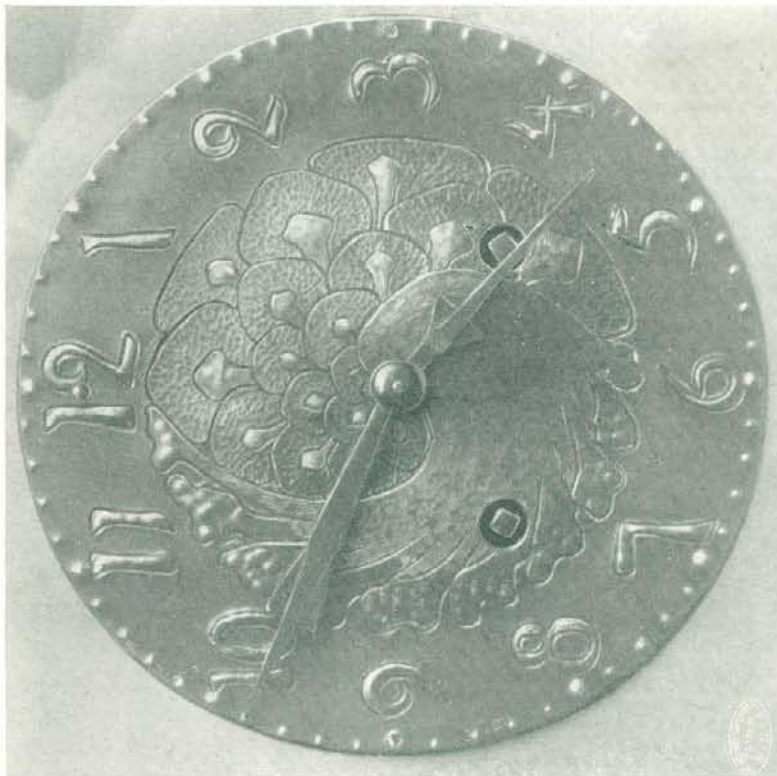
25., 26., 27. ERIE EHRSTRÖM:
 BU-TORVASALÁSOK ÉS HAMUVEDER
 DOMBORÍTOTT RÉZBŐL.
 FERRURES DE MEUBLES ET CENDRIER
 EN CUIVRE REPOUSÉ.

30.

EJOUTERIE
EN ARGENT.

30. E. EHRSTRÖM :
ÉKSZEREK DOMBORÍTOTT EZÜSTBŐL.

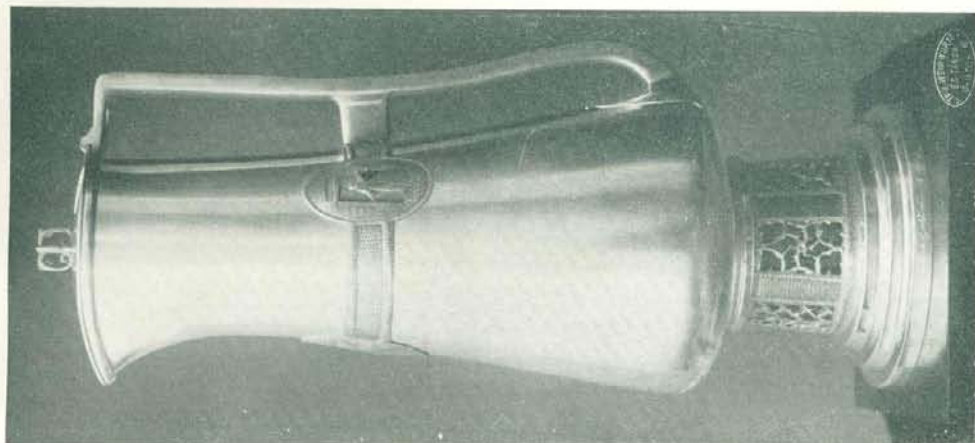
28.

28., 29. E. EHRSTRÖM :
RÉZLEMEZBŐL
DOMBORÍTOTT
ÓRALAP ÉS EZÜST
ÖVCSATT.

CADRAN
DE PENDULE
EN CUIVRE, BOUCLE
DE CEINTURON EN
ARGENT REPOUSSÉ.

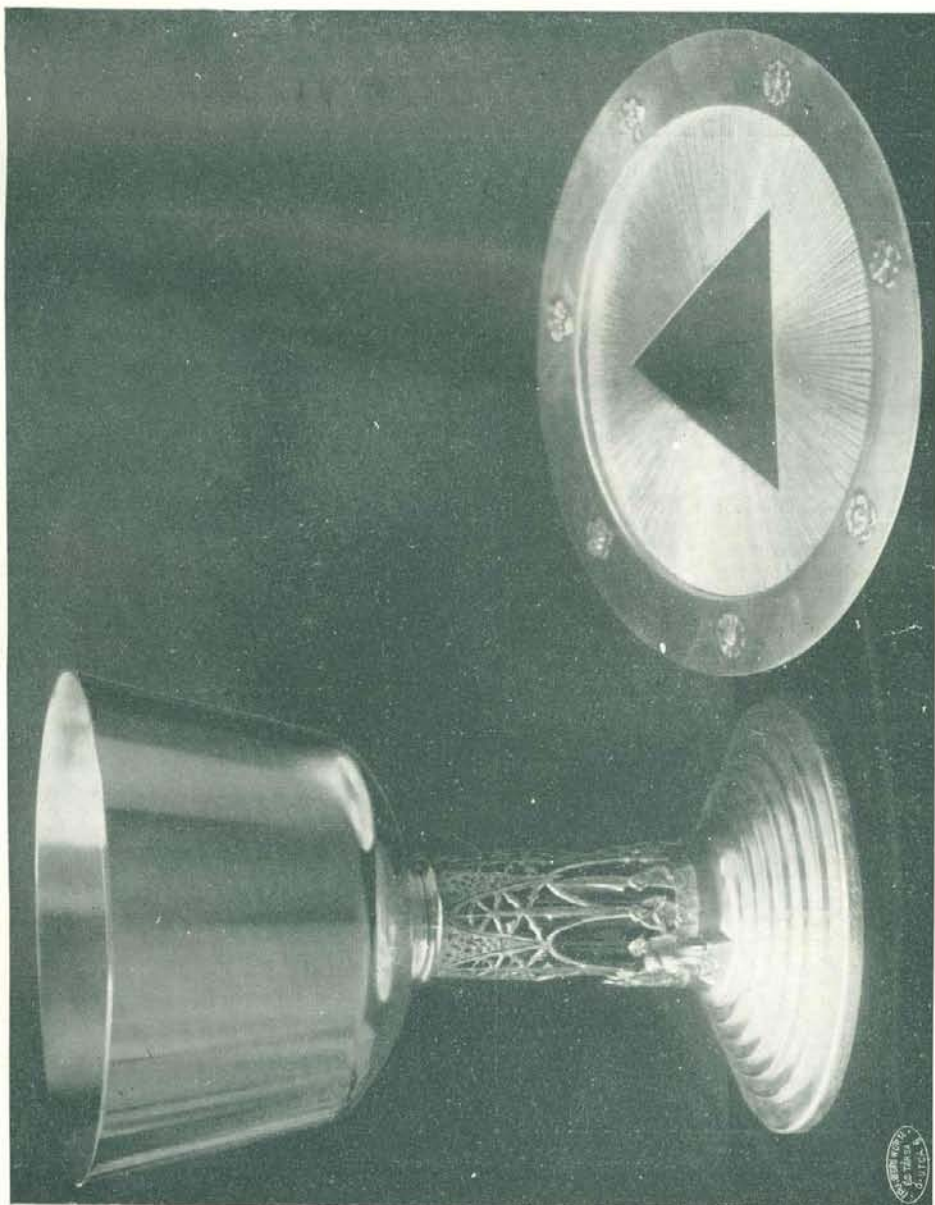

29.

32.

CALICE, ASSIETTE ET POT EN ARGENT
POUR LE SERVICE RELIGIEUX.

31.

31., 32. ERIE EHRSTRÖM:
KEHELY, OSTYATÁNYÉR ÉS BORKANCSÓ.

33.

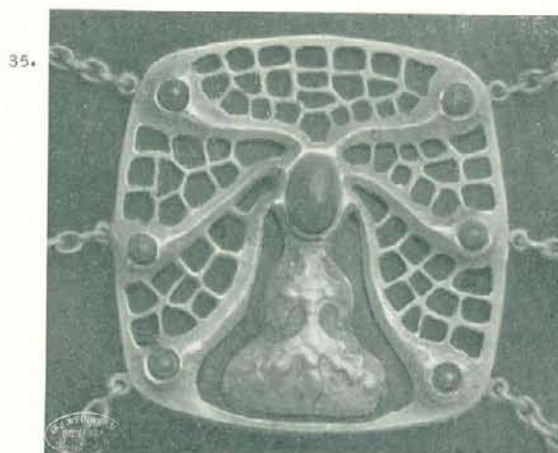
33. E. EHRSTRÖM :
EZÜSTBŐL DOMBORÍTOTT PLAKETT.
PLAQUE EN ARGENT REPOUSSÉ.

34.

34. A. GALLÉN K. :
GIPSZDOMBORMŰ.
RELIEF EN PLÂTRE.

35. E. EHRSTRÖM :
EZÜST MELLCSATT.
BROCHE EN ARGENT.

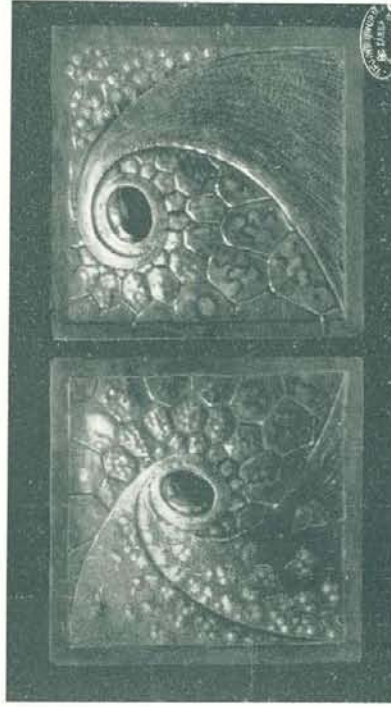

37.

37. AXELI GALLÉN-KALLELA:
HAMUTARTÓ DOMBORÍTOTT RÉZBŐL.

CENDRIER EN CUIVRE
REPOUSSÉ.

38.

38. E. EHRSTRÖM: BÚTORVERET
DOMBORÍTOTT EZÜSTBŐL.

FERRURE D'UN MEUBLE
EN ARGENT REPOUSSÉ.

36.

36. AXELI GALLÉN-KALLELA:
FAFARAGVÁNY.

SCULPTURE EN BOIS.

39.

39.
V. BLOMSTEDT :
SZÖVÖTT
FALI SZÖNYEG.

TAPISSERIE.

40.

40.
OTTO EHRSTRÖM:
A „HVITTRÄSK“
NYARALÓ
EGYIK ABLAKA.

VITRAIL DANS
LA VILLA
„HVITTRÄSK“.

magtól; míg ellenben most egészen más princípiumok érvényesülnek.

Nyílt és megfélemlíthetetlen konstrukcióval indul ki az alaprajzból, mint a lényegből, az építész. Belülről épít kifelé, a belső részt lakhatóvá, kedvessé, célszerűvé, kényelmessé, változatosá teszi, úgy hogy minden szoba a maga sajátos vonását viseli magán. Otthont teremt a ház jövő lakóinak, nemcsak tetőt a fejük fölé. De hogy egy ilyen otthont teremthessenek, sok-sok tradícióval szakítani kellett. Már a lépcsőház elvesztette szokott karakterét s egy mélyebb, intímabb vonást kapott. A lakószobák dimenziója, felépítése, színe különbözők, s mutatják, milyen célra szolgálnak. Hivogató sarkok, sokszor fali padokkal, teszik az interiort lakályosabbá. A fa olyan felhasználása, hogy az egész strukturája és erezete kilátszik, sokkal melegebb szépségű mint a színes felületű mázolás. A kályhákat változatos formára készítik s melegszerű majolikával ruházzák, vagy egyszerűen vakolják s olyan széles nyílással látják el, hogy a tűz

meleget sugárzó fénye látható legyen. Ezekbe a szobákba aztán egyszerű, egyéni stílusú bútorokat raknak, kényelmeseket, hivogatókat, barátságosakat. A szín domináló jelentőségű szerepet játszik. És sok esetben pótolja a gazdagabb és drágább kiképzést, nem is beszélve arról, hogy az interiór festői hatására az elrendezkedés s az ajtók helyes elhelyezése mennyire lényeges.

A szobák terve és kiképzése feltételezi a külső architektúrát. A homlokzat nem magtalan, üres kehely, nem takaró kulissza, hanem szervezettel hozzá tartozik a belső részhez s ezt úgy fedi, mint a bőr az izmokat. Szépségét az anyag, a szín és az arányok konstruktív formája adja.

A helsingforsí kaszárnya-utcában épült s itt reprodukált magánház egy egész házsor mintájául szolgál. A házak a díszítés több vagy kevesebb megtakarításával, rendszerint egyszerűen világosra vakoltak s gyengevörös cserépes födélzetűek.

A publikum az új házakat csodálkozással fogadta s élénk vitába bocsátkozott felettük.

Két sima homlokzat minden párkány nélkül, egy vörös cseréptető toronnyal, sajátos ablakok, nagy, egységes falfelületek . . . ez is építészet? — mondták némelyek.

Hogy a ház kényelmes, sokan nem akarták elhinni, de aztán már valóssággal csodálták a művészileg elosztott proporciókat, a felületek békéltető nyugalmát s a tiszta stílusosságot.

A változatos formájú erkély, a loggia, az oromfal s a magas tető jellege végigvonódnak csaknem minden új épületünkön.

Hanem bizony a különböző építészeti részeket harmonikusan megoldani egy új stílusban s a nagy felületeket művészileg tagolni, a kontrasztok hatá-

sát kiszámítani, valóban ehhez nagy művészi építész-érzék kell s hát, sajnálatunkra, ezekben nem kevesen hibáznak nálunk olyanok, kik az új építészeti stílusban komponálnak.

A legbrutálisabb oroszító kísérletek nem rég érték Finnországot s az élet legkülönbözőbb útjain váltottak ki védelmi rendszabályokat s energikus megnyilatkozásait a nemzeti sajátosságoknak, éppen mikor Gesellius, Lindgren és Saarinen a párisi finn pavíllon felvázolásához fogtak.

Kézen fekvő dolog volt s a feladat is megérte, hogy a finn kultúra próbáját kell adni az egész világ előtt, a pavíllon építészetének nemzeti karakterét ki kell emelni.

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.

A nevezett építészek már zsenge munkáikban is alkalmaztak hazai állat- és növény-motívumokat díszítésül, de ebben a tekintetben a finn pavillon valóságos epokális jelentőségű lett. A tornyot és fenyőt, melynek ágai közt mókusok ugrándoznak, medvék vették körül — a mi erdeinkből valók; a vízi rózsák és leveleik közt ugrándozó békák élvezték a gondolatot a belországi tavakhoz; a konstruktív felépülés is: a meredek tető, az alacsony falak, a mi vidéki templomainkra emlékeztettek.

S amellett, hogy ez a művészet az ő gyökereivel mélyen a haza földjében állt, azért minden ellentmondás nélkül új és egyéni volt. Fajbéli ize okozta faszcináló, mély és maradandó hatását.

A graciózus és könnyed pavillon valóban tiszta izlésről tanúskodott és a vonalak és proporciók művészi izlésével általában a kiállítás legérdekesebb épületei közé számították és építőit mindenütt ismertté tette.

Az előbb említett »Pohjola«-házban a három építész a nemzeti építéstílust továbbfejlesztette.

A homlokzat dűrván kidolgozott homokkőből épült s az egész hatalomról és duzzadó erőről tesz tanúságot. A második emeleti sarokrészen hatalmas ablakívek vannak s a bevezető csúcsfal fölé még egy teljesen rézzel bevont torony emelkedik. A díszítést fantasztikus stílizálású honi állat- és növényvilág tölti be.

Medvék, mókusok, farkasok, hiúzok, fenyők váltakoznak mezíten emberekkel és arcokkal.

Kézen fekvően látszik az arra való törekvés, hogy a nehezet és az erőt fejezzék ki ezen a következetesen épült házban.

A robusztus elem üzen itt hadat a könnyű mozgású, törékeny olcsóságnak. Ha éppen példát keresünk ehhez a művészileg egyéni ősiséghez, talán a román stílusperiodusban, ennek fantasztikus dekorációiban s nyomott alapfel fogásában, vagy Baillie Scottnál lelünk rája.

De valami egyenes kapcsolódást semmiféle példához nem találunk.

Az egyéniség érzete ezen tehetséges művészekben igen nagy s az ő személyes intenciója új és életteli művészetet teremt. Az ő művészetükben hajlandó volna az ember inkább

a Gallen-Kallela szellemének befolyását látni s az ő bouvesi otthonának, amely az ő merész és erőteljes falusi bélyegével s a finn parasztviskók és a középkori templomtípusok mintájára épült. Mindenesetre az ő első kifejlődésük parallel irányú az övével. Ahogy a »Pohjola«-házat építették s díszítették, amín mesék és pogány idők vonása vonúl végig — ebben is hasonlatos Gallen-Kallela-hoz — Gesellius, Lindgren és Saarinen munkáiban öntudatos kapcsolódást találhatunk középkori templomaink belső dekorációhoz.

E mély hangulatú templomok díszítését s a mi középkori belföldi építészetünket éppen úgy felszívták és zseniálisan fel is használták az új nemzeti múzeum épületének megalkotásában.

És milyen szépen megfelel céljának az épület ebben a művészi gondolatban!

Gesellius, Lindgren és Saarinen hatalmas befolyást gyakorolnak kortársaikra, de azért önálló munka másoknál sem hiányzik.

Mint példát, a tehetséges Lars Sonck építész emléthetjük, akinek munkái közül az előbb említett János-templom Tammerforsban és a helsingforsí új »Eisa« kórház, itt vannak a felvételek között.

Egyike a legfiatalabb erőknél Valter Jung, aki Fabricius Emillel társulva az utolsó időben nagy érdeklődést keltett, mint építész és dekoratív festő, valamint Valter Thomé és Lindhal Károly.

Igazi anyagúl gránit, homokkő és kivételesen simított hazai márvány is kerülnek alkalmazásba a mi modern homlokzatépítkezéseinkben.

A modern bútorépítésnek és műiparnak az építészettel való benső összefüggése folytán ezek kifejlődése teljesen összeesik az építészetével.

Már az előzőkből folyik, hogy ezen a téren is Gallen-Kallela volt az az úttörő, kinek érdeme, hogy ma már nemzeti stílusról beszélünk.

Vele működve hatottak nagy befolyással Saarinen és Lindgren a modern műiparra. Különösen az utóbbi, mint a helsingforsí művé-

szeti iskola tanára, óriási munkával nagyot lendített a finn iparművészetben.

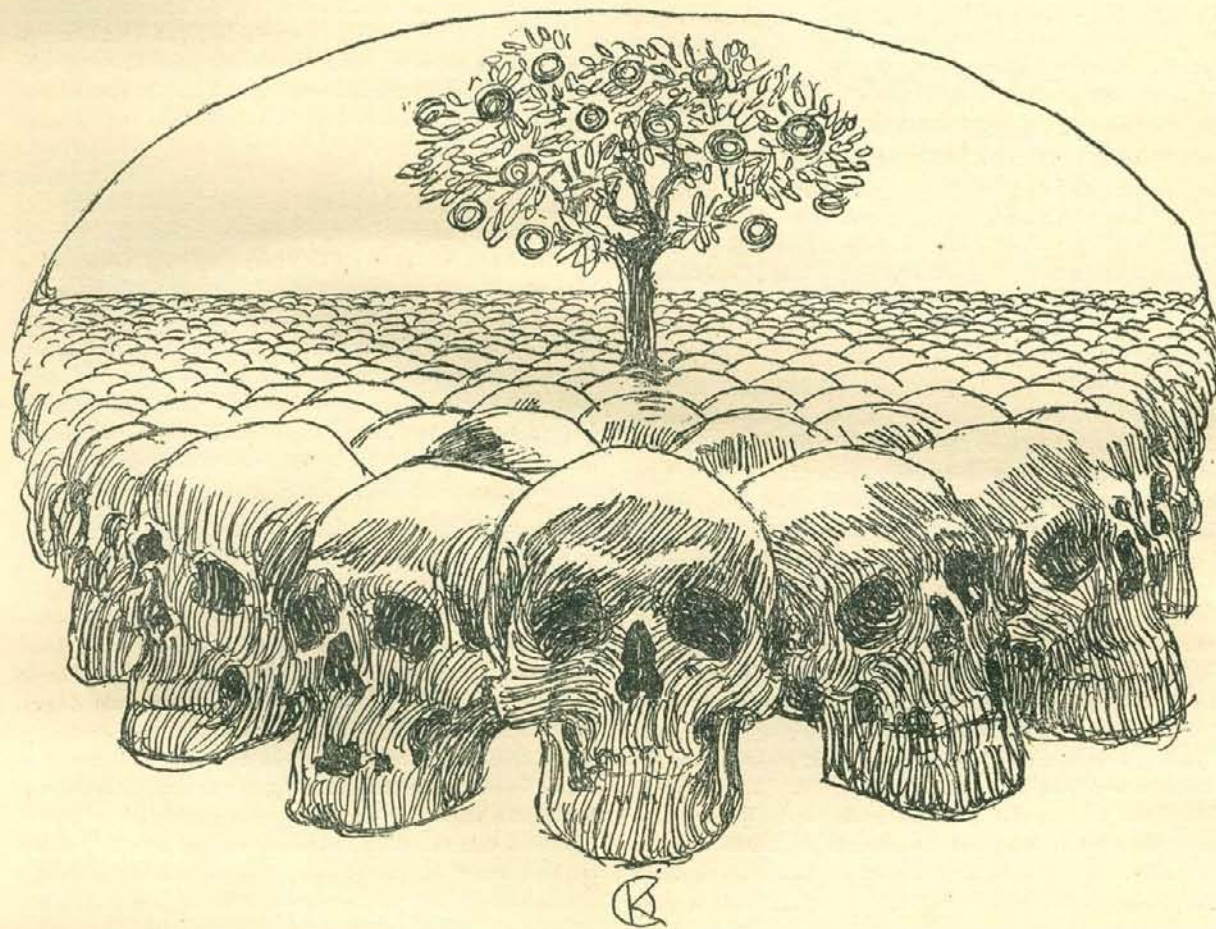
Önálló ifjabb művészekről, akik a műiparral foglalkoznak, meg kell említenünk Halonen Emilt a fiatal cizelőrt, Ehrström Eriket.

Két éven át, míg tanítványa volt Gallen-Kallelának, Ehrström munkái egészen mestere befolyása alatt voltak. Később kiszabadította magát a befolyás alól s megtalálta saját egyéniségét.

Állatokból és növényekből, sokszor mikroszkopikus kísérletekkel készíti ornamentikáit biz-

tos érzésével a stílegyöntetőségnek. Figurális kompozíciókat nagy technikai bravúrral ver ki ércből; találó és mély tartalmú szellem ömlik el művén.

Ékszerdolgok arany- és ezüstbe foglalt drágakövekkel, hamutartók, poharak, vázák stb. kerültek ki az ő műterméből. Dekoratív fémplakettjei bútorokra s kőből való faldekorációi nagy hatásúak az építészet szolgálatában. Ehrström legjelentősebb munkája bizonyára a helsingforsí bankegyesület főbejáró kapuja.

A. GALLÉN-KALLELA RAJZA.